

Çin Halk Cumhuriyeti'nde Sovyet Revizyonizmi'ne Karşı Kitapların Propaganda Amaçlı Kullanımı

The Use of Books Against Soviet Revisionism for The Purpose of Propaganda in People's Republic of China

Mehmet Sezai Türk*, Özkan Avcı** ve Tuğba Baytimur***

Öz

Çin Halk Cumhuriyeti'nde (ÇHC) Sovyet Revizyonizmi olarak adlandırılan ve Marksizm'e ihanet olarak değerlendirilen Kruşçev'in politikaları, Soğuk Savaş içerisinde Çin-Sovyet Ayrılığı olarak bilinen dönemin başlamasına yol açmıştır. Bu dönemde ÇHC, Sovyet Revizyonizmi'ne karşı propagandaya girişmiş, Çin halkının Sovyet Revizyonizmi'ne yönelik fikirlerden uzak durmasını amaçlamıştır. Propaganda sürecinde Çin halkının Marksist-Leninist temelli kitaplar okuması teşvik edilerek, ideolojik sapmanın önüne geçilmeye çalışılmıştır. Bu dönemde hazırlanan ideolojik temelli posterlerde de kitaplar propaganda amaçlı olarak ön plana çıkarılmıştır. **Amaç:** Bu çalışmada, dönemin ideolojik yansımalarının kitaplarla propaganda kapsamında nasıl kullanıldığını göstermek amaçlanmıştır. **Yöntem:** Çalışmada ÇHC tarafından Sovyet Revizyonizmi'ne ve ideolojik sapmaya karşı hazırlanan posterlerde kitapların propaganda amaçlı ne şekilde sunuldukları Jakobson'un göstergebilim yöntemi üzerinden incelenmiştir. Göstergebilim yöntemi olarak Jakobson'un iletişim modelindeki altı temel işlevden üçü (duygusal boyut, gönderimsel boyut ve çağrışımsal boyut) kullanılmıştır. **Bulgular:** Çalışmada elde edilen bulgularda, posterler üzerinden Çin toplumunda Marksist-Leninist kitapların okunmasına yönelik genel bir seferberliğin başlatıldığına ve bu seferberliğin kitleler tarafından desteklendiğine yönelik algının ön plana çıkarıldığı sonucuna ulaşılmıştır. **Sonuç:** ÇHC'nin Sovyetler Birliği'yle ideolojik açıdan mücadelesinde kitaplar önemli bir rol üstlenmektedir. ÇHC'nin, Çin halkını Sovyet Revizyonizmi'nden korumak için kitapları kullandığı ve Marksist-Leninist ideolojisine yönelik yayınların okunmasını teşvik ettiği ortaya çıkmaktadır. **Özgünlük:** Konuya ilişkin Türkiye adresli yapılan çalışmalar sınırlıdır. Araştırmanın özündeki tarihsel geçmiş incelendiğinde Sovyetler Birliği'nde Joseph Stalin'in ölümünden sonra ülkenin liderliğine gelen Nikita Kruşçev döneminde destalinizasyon sürecine girildiği ve dış siyasette Sovyetler Birliği ile ABD arasındaki ilişkilerin uzlaşma temelinde ilerlemesine çalışıldığı görülmektedir. Tüm bu süreçte

* Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü, Ankara, Türkiye. E-posta: msezaiturk@gmail.com

Ankara Hacı Bayram Veli University, Department of Radio, Television & Cinema, Ankara, Turkey. E-mail: msezaiturk@gmail.com

** Bartın Üniversitesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, Bartın, Türkiye. E-posta: ozkanavci@bartin.edu.tr
Bartın University, Department of Public Relations and Publicity, Bartın, Turkey. E-mail: ozkanavci@bartin.edu.tr

*** Bağımsız Araştırmacı, Ankara, Türkiye. E-posta: tuba.baytimur@gmail.com
Independent Researcher, Ankara, Turkey. E-mail: tuba.baytimur@gmail.com

Geliş Tarihi - Received: 20.04.2021

Kabul Tarihi - Accepted: 22.06.2021

Yayımlanma Tarihi - Published: 30.06.2021

Mao Zedong liderliğindeki ÇHC, Sovyetler Birliği'ndeki uygulamalara karşı çıkmış, iki ülke arasında ciddi ideolojik farklılıklar ortaya çıkmıştır. Yapılan çalışmada bu ideolojik farklılıkları yansıtan kitaplar konu edinilmiştir.

Anahtar Sözcükler: *Sovyet Revizyonizmi; kitap; propaganda; Çin Halk Cumhuriyeti; Sovyetler Birliği.*

Abstract

*The policies of Khrushchev, called Soviet Revisionism in the People's Republic of China (PRC) and considered as a betrayal of Marxism, led to the beginning of the period known as the Sino-Soviet Separation in the Cold War. During this period, the PRC embarked on propaganda against Soviet Revisionism and aimed to keep the Chinese people away from the ideas of Soviet Revisionism. In the propaganda process, the Chinese people were encouraged to read Marxist-Leninist based books and ideological deviation was tried to be prevented. In the ideological-based posters prepared in this period, the books were also highlighted for propaganda purposes. **Objective:** In this study, it was aimed to show how the ideological reflections of the period were used in books within the scope of propaganda. **Method:** In the study, how the books were presented for propaganda purposes in the posters prepared by the PRC against Soviet Revisionism and ideological deviation was examined through Jakobson's method of semiotics. Three of the six basic functions (emotive function, referential function and conative function) in Jakobson's communication model were used as semiotics method. **Findings:** In the findings obtained in the study, it was concluded that a general mobilization was initiated in Chinese society towards reading Marxist-Leninist books through posters and the perception that this mobilization was supported by the masses was highlighted. **Implications:** Books played an important role in the ideological struggle of the PRC with the Soviet Union. It was revealed that the PRC used books to protect the Chinese people from Soviet Revisionism and encouraged the reading of publications on Marxist-Leninist ideology. **Originality:** Studies on the subject in Turkey were limited. When the historical background of the study was examined, it was seen that the destalization process was initiated in the Soviet Union in the reign of Nikita Khrushchev, who came to the leadership of the country after the death of Joseph Stalin and it was tried that the relations between the Soviet Union and the USA continued on the basis of consensus in foreign policy. In all this process, the PRC, led by Mao Zedong, opposed the practices in the Soviet Union and serious ideological differences emerged between the two countries. In the study, books reflecting these ideological differences were the subject.*

Keywords: *Soviet Revisionism; book; propaganda; People's Republic of China; Soviet Union.*

Giriş

Çin Halk Cumhuriyeti'nin (ÇHC) kuruluşundan sonraki ilk yıllarında Çin-Sovyetler Birliği ilişkileri dostluk temelinde gelişmiş ve her iki ülke Batı Blok'una karşı ortak bir duruş sergilemiştir. Buna karşılık 5 Mart 1953 tarihinde Sovyetler Birliği Komünist Partisi (SBKP) genel sekreteri Joseph Stalin'in ölümünden ve Sovyetler Birliği'nin yeni liderinin Nikita Kruşçev olmasından sonraki zaman içerisinde iki ülke ilişkilerinde gerilimli bir döneme girilmiştir. Kruşçev'in Stalin'in politikalarını tersine çevirmesi (Marku, 2020, s. 814), Sovyetler Birliği'nin ABD'yle barış içerisinde olma çabası ve Stalin'in kült liderliğinin reddedilmesi, ÇHC tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Nitekim Stalin'in komünist bloktaki otoritesini ve

Marksist-Leninist anti-kapitalist mücadeledeki liderliğini kabul eden ÇHC lideri Mao Zedong (Athwal, 2004, s. 273), Kruşçev'in bu uygulamalarına karşı çıkmıştır. ÇHC'de Sovyetler Birliği'nin Marksizm'in temelinden uzaklaştığı belirtilen revizyonizmin gerçekleştiği ileri sürülmüş ve Sovyet Revizyonizmi adı verilen bu süreç sert bir şekilde eleştirilmiştir. Diğer yandan ÇHC'de de etkin olmasını önlemek için ülkede Sovyet Revizyonizmi'ne karşı propaganda seferberliği başlatılmıştır. Bu aşamada ÇHC'de Marksist-Leninist fikirlerin savunulması adı altında kitaplar propaganda amaçlı kullanılmış ve kitaplar üzerinden Çin halkının Sovyet Revizyonizmi'ne karşı bilinçli olmasına çalışılmıştır. ÇHC'de Sovyet Revizyonizmi'ne karşı kitapların propaganda amaçlı kullanılmasında posterlerden de etkin bir şekilde yararlanılmıştır. Bu süreçte doğrudan Çin halkının hangi kitapları okuması gerektiğine yönelik müdahalede bulunulmuştur.

Sovyetler Birliği ve revizyonizmini konu alan çeşitli akademik çalışmalar bulunmaktadır (Leigh, 1974; Pipes, 1993; David-Fox, 2004; Laibman, 2005). Bu çalışmalar içerisinde Chase (1987), Stalinist çağın revizyonizmini; Brovkin (1988), Stalinizm, revizyonizm ve kavramsallaştırma sorununu; Joppke (1994), Leninist rejimlerde muhalefet boyutunda revizyonizm, muhalefet ve milliyetçiliği; Macdonald (1995), revizyonizmin reddedilmesini; Fitzpatrick (2007), Sovyet tarihinde revizyonizmi; Kort (2007), revizyonizmin yükselişi ve düşüşünü; Croitor (2007), Marksizm ve revizyonizm arasında Çin-Sovyet ilişkisini; Rendle (2010), revizyonizm sonrası Stalinizm üzerine devam eden tartışmayı; Caşu (2018), Sovyet Moldova ve Prag Baharı boyutunda revizyonizmi incelemiştir.

Marksizm ve revizyonizm üzerine de çeşitli akademik çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Elliott, 1967; Darling, 1969; Lange, 1979; Canfield, 1980; Howard ve King 1988; Munck, 1992; Paltemaa, 2007; Perry, 2008; Sawyer, 2015; Olczyk, 2017). Ayrıca Soğuk Savaş boyutunda revizyonizmi ele alan akademik çalışmalar da bulunmaktadır (Gaddis, 1994). Bu çalışmalar içerisinde Doenecke (1972), Soğuk savaş revizyonizminde İran'ın rolünü; Gaddis (1983), Soğuk Savaş'ın kökenleri üzerine ortaya çıkan revizyon sonrası sentezi; Stueck (1973), Soğuk savaş revizyonizmi ve Kore çatışmasının kökenlerini; Maddox (1984), Soğuk Savaş revizyonizminin yükselişi ve düşüşünü; Kaplan (1987) Soğuk Savaş ve Avrupa revizyonizmini; Ferrell (2006), Harry S. Truman ve Soğuk Savaş revizyonistlerini ele almıştır.

Çin ve Sovyetler Birliği uyumsuzluğunu konu alan çeşitli akademik çalışmalar da bulunmaktadır (Gittings, 1964; Scalapino, 1964; Ahmad, 1965; Harriman, 1965; Rupen, 1965; Toma, 1968; Chaplin, 1974; Thornton, 1986). Bu çalışmalar içerisinde Zagoria (1961), 1957 Moskova Konferansı ve Çin-Sovyet anlaşmazlığını; Skendi (1962), Arnavutluk ve Çin-Sovyet çatışmasını; Chen (1964), Çin-Sovyet anlaşmazlığında Kuzey Vietnam'ı; King (1972), Romanya ve Çin-Sovyet çatışmasını; Robinson (1972), Kuisong (2000), Burr (2001), Iwashita (2008), Çin-Sovyet sınır çatışmasını; Mitchell (1974), Çin-Sovyet çatışması ve Marksist-Leninist kalkınma teorisini; Zagoria (1974), Çin-Sovyet çatışmasında Mao'nun rolünü; Funnell (1978), Vietnam ve Çin-Sovyet çatışmasını; Choi (1982), Çin-Sovyet çatışması ve Kore Yarımadası üzerindeki etkisini incelemiştir.

ÇHC'nin Sovyet Revizyonizmi'ne karşı gerçekleştirdiği propaganda faaliyetlerinde, kitaplar önemli bir rol üstlenmektedir. ÇHC'nin Sovyet Revizyonizmi'ne karşı kullanılan propaganda posterlerinde ÇHC yönetiminin ideolojisini destekleyen kitaplara yer verilmesi bu durumun kanıtlarından birisidir. Bu nedenle, kitapların propaganda amaçlı ne şekilde

kullanıldığıının posterler aracılığıyla incelenmesi, ÇHC'nin Sovyet Revizyonizmi'ne karşı gerçekleştirdiği propagandada kitapların rolünün ortaya konulması bakımından önem taşımaktadır. Buna karşılık Sovyet Revizyonizmi ve Çin-Sovyet uyumsuzluğuyla ilgili literatür kapsamlı olarak incelendiğinde konuya ilişkin alanda bir boşluğun olduğu fark edilmiştir. Bu açıdan çalışmada ÇHC'de Sovyet Revizyonizmi'ne karşı hazırlanan posterlerde kitapların propaganda amaçlı kullanımları incelenerek literatürde bu boşluğun giderilmesine çalışılmıştır. Çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır:

- Çalışma kapsamında propaganda posterleri üzerinden ÇHC'de Sovyet Revizyonizmi'ne karşı Çin halkının hangi kitapları okumaları teşvik edilmiştir?
- Kitaplar, Sovyet Revizyonizmi'ne karşı ne şekilde ön plana çıkartılmıştır?
- Sovyet Revizyonizmi'ne karşı yapılan propagandalarda kitaplara ilişkin hangi söylemlere yer verilmiştir?

Genel itibariyle çalışmada kitapların ideolojik söylemlerin benimsetilmesindeki işlevlerine ve propaganda amaçlı kullanılmalarına ışık tutulması hedeflenmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular, Çin'in yakın tarihi hakkında bilgi vermesi, Soğuk Savaş döneminde ÇHC'de Sovyet Revizyonizmi'ne karşı propagandayı yansıtmaları ve Sovyet Revizyonizmi'ne karşı yapılan propagandalarda kitapların rolünü açıklaması bakımından önem taşımaktadır.

Çin-Sovyet Ayrılığında Sovyet Revizyonizmi

Mao Zedong liderliğindeki Çin Komünist Partisi (ÇKP), Çan Kay Şek liderliğindeki Çin İç Savaşı'nda Çin Milliyetçi Partisi'ni (Kuomintang) yenilgiye uğratmış ve 1 Ekim 1949 tarihinde Çin Halk Cumhuriyeti'nin (ÇHC) kurulduğunu ilan etmiştir. Mao liderliğinde ÇHC, Marksist-Leninist ilkelere dayalı sosyalist bir devlet olarak ön plana çıkmış ve Sovyetler Birliği'yle ilişkiler, dostluk temelli ilerlemiştir. İki ülke arasında karşılıklı antlaşmalar imzalanarak dostane ilişkiler geliştirilmiştir. Kore Savaşı sırasında ÇHC ve Sovyetler Birliği, Kuzey Kore'ye destek vererek ABD ve müttefiklerine karşı ortak hareket etmiştir.

Sovyetler Birliği ve ÇHC arasındaki dostane ilişkiler Sovyetler Birliği lideri Joseph Stalin'in ölümü ve Nikita Kruşçev'in Sovyetler Birliği'nin liderliğine gelmesinden sonra olumsuz bir seyre dönüşmüştür. Kruşçev döneminde ön plana çıkan barış içinde bir arada yaşama teorisi kapsamında Sovyetler Birliği, ABD'yle barış odaklı ilişkilerini geliştirme yoluna gitmiştir. Diğer yandan Kruşçev, 14-25 Şubat 1956 tarihleri arasında Moskova'da gerçekleştirilen Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin 20. Kongresi'ndeki konuşmasında Stalin'in dış siyasetteki uygulamalarını sert bir dille kınamıştır (McMahon, 2013, s. 86). Bunun yanında Kruşçev, Stalin'in liderlik kültürüne karşı çıkmış ve Sovyetler Birliği'nde Destalinizasyon (десталинизация) adı verilen dönem başlamıştır. Destalinizasyon döneminde Stalin'e ait kimi politikalar eleştiriye maruz kalmıştır. Marksizm ve Leninizm ön plana çıkarılırken, Stalinizm olarak değerlendirilen Stalin'e ait kimi görüşlere karşı çıkmıştır. Ayrıca Sovyetler Birliği'nde Stalin'e ait heykeller kaldırılmış ve Sovyetler Birliği'nin marşındaki Stalin ismine atıf çıkarılmıştır. Kruşçev döneminde uygulanan politikalar, Kruşçev Çözülmesi (хрущёвская оттепель) olarak adlandırılmış ve Sovyetler Birliği, Stalin dönemi uygulamalarını terk etmeye başlamıştır.

Kruşçev'in liderliğinde Sovyetler Birliği'nde yaşanan değişimler, ÇHC'de memnuniyetsizlik meydana getirmiş ve bu dönemde ÇHC, Sovyetler Birliği'nin barış içinde bir

arada yaşama teorisine ve Destalinizasyon politikasına karşı çıkmıştır. ÇHC, kapitalist olarak nitelendirilen ABD'yle barış ortamında bir araya gelinemeyeceğini savunmuş ve Sovyetler Birliği ile ABD'nin yakınlaşmasını eleştirmiştir. Diğer yandan ÇHC'de Stalin'in güçlü bir liderlik kültürünün olması, Destalinizasyon'un ÇHC'de tepkiyle karşılanmasına yol açmıştır. Zaman içerisinde Sovyetler Birliği ve Çin arasındaki ilişkiler gerilmiş ve tarihte *Çin-Sovyet Ayrılığı* (Советско-китайский раскол) olarak bilinen dönem meydana gelmiştir. Kruşçev 1964'te istifa etmesine rağmen, Çin-Sovyet Ayrılığı daha da derinleşmiştir (Li, 2011, s. 388). İki ülke arasındaki gerilim sınır çatışmalarına dönüşmüş ve sınır çatışmalarında iki taraftan da asker kayıpları yaşanmıştır. İki ülke arasındaki olumsuz ilişkiler Mao Zedong'un ölümü ve Çin Kültür Devriminin sonuna kadar devam etmiştir. Bu süreç boyunca ÇHC ve Sovyetler Birliği arasında birbirinden tamamen ayrı nitelikte iki farklı ideolojik çizgide sosyalizm ilkeleri savunulmuştur.

Sovyet Revizyonizmi'yle Gelişen İdeolojik Karşıtlık ve Kitapların Rolü

Sovyetler Birliği, 1949 yılında gerçekleşen Çin Komünist Devrimi sonrasında, Çin'de sosyalizmin inşasına büyük destek vermiş ancak bu ilişkiler uzun sürmemiş ve 1950'li yıllarda gerilimler başlamıştır. Kruşçev döneminde başlayan ÇHC ve Sovyetler Birliği arasındaki gerilimler, ÇHC'nin Sovyetler Birliği'ne karşı propagandaya girişmesine yol açmıştır. ÇHC, Sovyetler Birliği'nde yaşanan politika değişimlerini revizyonizm olarak değerlendirmiş ve Sovyet Revizyonizmi olarak adlandırılan politikalara doğrudan karşı çıkmıştır. ÇHC'nin propagandasında Sovyetler Birliği, kapitalist ülkelerle yakınlaşmakla ve Marksist-Leninist düşüncelerin dışına çıkmakla suçlanmıştır.

İki ülke arasındaki gerilimler, 17-31 Ekim 1961 tarihleri arasında gerçekleşen Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin 22. Kongresi ile iyice netlik kazanmıştır. Bu kongrede (Madra, 1971, s. 278), ÇKP tarafından şiddetle karşılanacak olan "bütün halkın devleti" ve "bütün halkın partisi" tezleri ortaya sunulmuştur. Böylece Komünist Parti, artık sadece proletaryanın öncü partisi değil bütün halk tabakalarının öncü partisi olacaktır. Ayrıca kongrede Stalin'e ağır eleştiriler yapılmış ve barış içinde yaşama ideolojisinin benimseneceği belirtilmiştir. Sonrasında iki devletin birbirlerine karşılıklı olarak gönderdikleri mektuplarla uyuşmazlık artık geri dönülemez bir noktaya gelmiştir.

SBKP Merkez Komitesinin ÇKP Merkez Komitesine 30 Mart 1963 yılında iletildiği mektubunda (Fajardo, 2010) barışçıl bir politika ile yaklaşmış ve Mao Zedong, Moskova'ya davet edilerek yapılacak üst düzey bir toplantı ile farklı görüşlere sahip olunan konularda tartışılabileceği, kamuoyuna yapılan açıklamaların her iki devleti de yıpratıldığını, barış içinde bir arada yaşama fikri ile sosyalist ve burjuva ideolojiler arasında bir uzlaşmanın düşünülmediğini, aksine bu fikir ile kapitalist düzen karşısında sosyalist düzenin daha da güçleneceği ifade edilmiştir. Bu mektubu ÇKP (1965, s.1), "Uluslararası Komünist Hareketin Genel Çizgisine İlişkin Öneri" başlığı ile 14 Haziran 1963 tarihinde cevaplamış ve barış içinde bir arada yaşama fikrinin öne sürülerek ezilen halklardan devrimci mücadelelerine son vermesinin istenemeyeceğini ve barışçıl ilkenin uluslararası komünist hareketin dünya çapında yeni belirlediği bir ilkenin olamayacağını, dolayısıyla kapitalizmden sosyalizme barışçıl bir şekilde geçen bir toplum örneğinin de olmadığını ifade etmiştir (Bekcan, 2018, s. 106). ÇKP (1965), SBKP'ye gönderdiği cevabın yayınlanmasından iki yıl sonra mektubu destekleyici

olarak “Kruşçev Revizyonizmine Karşı Mücadeleyi Sonuna Kadar Taşın” ismi ile kitap yayımlanmış ve SBKP’nin düzenlemiş olduğu 20. ve 22. Kongrelerinde formüle ettikleri revizyonist çizgideki barışçıl politikanın hatalar içerdiğini ve bu durumun Çin’e, Komünizme ve halka karşı genel bir saldırı olduğunu ifade etmiştir.

ÇKP’nin genel çizgilerini kitlelere ve Sovyetler Birliği’ne aktarabilmek için farklı kitaplarla, farklı dillerle de ideolojisini desteklemiştir. Örneğin ÇKP yayım organının Almanca (1964) basmış olduğu “Proletarya Devrimi ve Kruşçev’in Revizyonizmi” isimli eserde de Sovyet Revizyonizmine şiddetle karşı çıkmıştır. Dolayısıyla ÇHC’nin Sovyet Revizyonizmi’ne karşı okunmasını teşvik ettiği yayınlar üzerinden ÇHC ve Sovyetler Birliği arasındaki ideolojik ayrışma net bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Bu dönemde ÇHC’de Kruşçev’in söylemlerinin ve uygulamalarının güç kazanmasının önüne geçilmeye, bu amaçla ÇHC halkının ÇKP’nin uyguladığı politikalara bağlı kalmasına çalışılmıştır. ÇHC propagandası, Sovyetler Birliği’nin uyguladığı politikaların sözde yanlışlığını vurgulamak için ÇHC halkının Lenin’in teorilerini konu alan yayınları okumalarını teşvik etmiştir.

ÇHC’deki ideolojik ayrışmanın bir diğer göstergesi de *Üç Dünya Teorisi* (三個世界的理論) olmuştur. ÇHC’de Üç Dünya Teorisi adı verilen düşünce yapısı ortaya konulmuş, bu teoriye göre birinci dünya kapitalist emperyalist, ikinci dünya sosyal emperyalist ve üçüncü dünya, Afrika, Latin Amerika ve Asya ülkelerini kapsamıştır. Mao’nun modern Çin’in politik bir lideri olarak geliştirdiği "üç dünya" teorisinde (An, 2013, s. 54) ikinci dünyadaki sosyal emperyalizm içerisinde Sovyetler Birliği ön plana çıkmıştır. Model bağlamında Sovyetler Birliği, ÇHC için bir tehdit olarak nitelendirilmiştir.

Çin-Sovyet Ayrılığı, Doğu Blok’u ülkelerinde de ideolojik bölünmeye neden olmuştur. Nitekim ÇKP’nin propagandası yalnızca ÇHC’de sınırlı kalmamış diğer ülkelere de yansımıştır. Bu propaganda faaliyetlerinde ÇKP, kendi fikirlerini diğer sosyalist ülkelere benimsetmeye çalışmıştır. Bu dönemde ÇHC ile Enver Hoca’nın liderliğindeki Arnavutluk arasında yakın ilişkiler geliştirilmiştir. Arnavutluk, Çin-Sovyetler Birliği ayrılığında ÇHC’nin tarafında olmuştur (Shen ve Li, 2015, s. 212). Buna karşılık Doğu Blok’u ülkelerinin önemli bir bölümü Sovyetler Birliği’nin yanında yer almıştır.

ÇHC’de Sovyet Revizyonizmi’nin etkisinin kırılabilmesi için Mao’nun liderliğine karşı oluşabilecek her türlü muhalefetin de önüne geçilmeye çalışılmıştır. Bu süreçte Mao’nun kült liderliğine vurgu yapılmış ve *Başkan Mao’dan Seçme Sözler* (毛主席語錄) adlı kitap ÇHC’de ön plana çıkarılmıştır. *Küçük Kırmızı Kitap* olarak da bilinen bu kitaptaki fikirlerin ÇHC halkı tarafından benimsenmesine ve ÇHC halkının Sovyet Revizyonizmi’nin söylemlerinden uzak durmasına çalışılmıştır. Bu kitapların ÇHC halkı tarafından okunması için yoğun bir propaganda yürütülmüştür (Arıca, 2019, s. 396). Kitaptan milyonlarca kopya basılmış ve Çin halkının kitaptaki fikirleri yaşamlarında rehber olarak kullanması hedeflenmiştir (Gazi, Çakı, Gülada ve Çakı, 2020, s. 410).

Yöntem

Son dönemde okuryazarlık üzerine gerçekleştirilen çalışmalarda posterlerin propaganda amaçlı kullanımları incelenmiştir (Çakı ve diğerleri, 2020; Gazi, Çakı, Karaca ve Çakı, 2021). Bu

çalışmada ise ÇHC'deki Sovyet Revizyonizmi karşıtı propagandada kitapların propaganda amaçlı kullanımı posterler üzerinden analiz edilmiştir. Çalışmada ÇHC'de Sovyet Revizyonizmi'yle bağlantılı 21 postere ulaşılmıştır. Amaçlı örneklem metodu kullanılarak ulaşılan posterlerin erişimi, tarihçesi ve kitapları konu alması gibi başlıklar altında 21 poster içerisinden 9 poster çalışmanın örnekleme olarak seçilmiştir. Çalışmada örneklem olarak belirlenen propaganda posterleriyle ilgili detaylı bilgilere Amsterdam'da bulunan *Uluslararası Sosyal Tarih Enstitüsü*'nden (International Institute of Social History) ulaşılmıştır. Çalışma kapsamında ÇHC'de Sovyet Revizyonizmi'ni konu alan posterler, nitel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan göstergebilim yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Göstergebilim, göstergeler üzerinden oluşturulan anlamları ve verilmek istenen mesajları incelemektedir (Dündar, 2020, s. 338). Yine göstergebilimle inşa edilen algılar da ortaya konulmaya çalışılmaktadır (Işık ve Karaca, 2019, s. 49).

Göstergebilimin tarihsel serüveninde diğer alanlarla kurduğu yakın ilişkilerden dolayı çok çeşitli bakış açıları ortaya çıkmıştır. Yapısalcılık ve dilbilimi ile anılan göstergebilim, temel olarak göstergeleri inceleyen, göstergelere anlam aktaran ve onları anlamlandıran bir bilimdir (Patan, 2020, s. 745). Göstergebilim, 20. yüzyılın başlarında bilim dalı olarak ortaya çıkmış ve zaman içerisinde pek çok uzman tarafından yeni kavram ve modellerle geliştirilmiştir. Başlangıçta göstergebiliminin dilbiliminin bir dalı olduğu fikri ön plana çıksa da ilerleyen süreçte göstergebilimin ayrı bir alan olduğu ortaya konulmuştur (Keskin Yılmaz, Çakı ve Kazaz, 2020, s. 1092). Göstergebilime yeni model kazandıran uzmanlardan biri de dilbilimci Roman Jakobson'dur. Çalışmada Roman Jakobson'un göstergebilim modeli ışığında posterler incelenmiştir.

Rus kökenli Jakobson, 1915 yılında Moskova Dilbilim Okulunun açılmasına öncülük etmiş ve daha sonra Rus Hükümetinin baskılarından dolayı 1920'li yıllarda Çekoslovakya'ya göç ederek Prag Dilbilim Okulunun açılmasına öncülük etmiştir (Patan, 2020, s. 767).

Jakobson (1977, ss. 7-8), sadece bireysel dilin gerçek dil olduğu yönündeki yaygın tez olarak belirli bir kişinin belirli bir zamanda gerçekliği temsil ettiği ve diğer her şeyin ise teorik-bilimsel bir soyutlamadan ibaret olduğu yönündeki inancı reddetmektedir. Bireysel konuşma ediminin yanı sıra diğer konuşmacılar da geleneksel sistemde değişiklikler yapabilmektedir. Dilsel değişikliklerin koşulları ne olursa olsun sosyal bir gerçek olarak sunulduktan sonra üzerinde yapılacak çalışmalar da buna göre şekillenmektedir. Jakobson (1978, s. 3), kelimelerin herhangi bir sözlü işaret gibi iki bileşenin birliğinden oluştuğunu ifade etmektedir. Bunlardan birisi ses ya da maddi yön, diğeri ise anlam ya da anlaşılır yöndür. Her kelime ve daha genel olarak her sözlü işaret, ses ve anlamın birleşimidir ya da başka bir deyişle gösteren ile gösterilenin bir birleşimidir.

Jakobson'un modeli üzerine yapılan çalışmalar sınırlıdır. Bu durum Sir Edmund Leach (1983, ss. 13-16) tarafından "Jakobson'un fikirlerinin önem arz etmesine rağmen çok fazla ilgi gösterilmediği, onun yerine fikirlerinin geldiği yerden Lévi-Strauss, Victor Turner gibi araştırmaların daha çok tanındığını, ancak Jakobson'un çalışmalarının bütününün bir kısmının dahi keşfedilmesi için rafa kaldırılmaması gereken bir isim olduğu" şeklinde ifade edilmiştir. Jakobson'un (1964, s. 633) kullandığı yazın dili hedefe yönelik, bütünleştirilmiş, yeni bir çözümleme gerektiren ve özellikle ses ile anlam arasındaki etkileşimin incelenmesini gerektiren bir alandır.

Jakobson'a (1980, s. 81) göre dil tüm işlevleri ile incelenmelidir. Bu işlevlerin ana hatları, herhangi bir konuşma olayında veya herhangi bir iletişim eyleminde görülebilmektedir. Jakobson'un iletişim modelinde altı sözlü iletişim etkeni (gönderen, bağlam, dinleyici, bildiri, bağlantı ve düzgü) bulunmaktadır. Konuşucu (verici/gönderen) olan dinleyiciye (alıcı/gönderilen) belirli bir koddan (kurallar bütününden) faydalanarak belirli bir bağlamda (dış gerçek/dil dışı bağlam) ve bağlantıyı sağlayan bir kanal (fiziksel destek) vasıtasıyla karşılıklı veya tek yönlü bir bildiri (ileti/mesaj) göndermektedir. Bu altı iletişim etkeni doğrultusunda ortaya çıkan altı temel işlevi (duygusal, gönderimsel, çağrışımsal, yazınsal, ilişkisel ve üstdilsel) bulunmaktadır.

Şekil 1. Jakobson'un Modeli (1980, s. 81)

Jakobson'un modelinde yer alan duygusal işlev, iletişim sürecinde göndericinin ön planda olduğu anlatımsal işlev sürecini ifade etmektedir. Gönderimsel işlev, iletişim sürecinin gerçekleştiği bağlamı (göndergeyi ve dil dışı bağlamı) ele almaktadır. Çağrışımsal işlev ise iletişim sürecinde bildiriye ve alıcıya odaklanarak, dinleyici üzerinde arzu edilen değişimi açıklamaktadır (Rifat, 2018, s. 161). Bu kapsamda duygusal işlev ile konuşmacının konuştuğu şeye karşı olan doğrudan tutumu, sahte olup olmadığına bakılmaksızın belirli bir duygu izlenimi ile verilmektedir. Gönderimsel boyutta mesajlar baskın işlevine bağlı olarak gönderilmektedir. Çağrışımsal boyutta ise belirli emir cümleleri bildiri cümlelerine çevrilerek daha iyi sunulmaktadır (Jakobson, 1980, ss. 82-83).

Jakobson tarafından ortaya koyulan iletişim modelindeki bu kavramlar onun yaşamı boyunca yaptığı dilbilimsel araştırmaların hayati bileşenini oluşturmuştur. Ortaya koyduğu ilk altı temel işlev yazınsal değilken diğer altısı ise yazınsal olarak içsel özelliklerin tartışılabileceği metodolojik bir çerçeve sunmaktadır. Jakobson'un niyeti, her altı parçalı çerçevenin öğeleri arasındaki etkileşimli ilişkiyi göz önünde bulundurmaktır. Modelin duygusal (gönderici odaklı) ve çağrışımsal (alıcıya yönelik) etkilerle ifade edilmesi kullanılan dilin bütünleştirici işlevi ile açıklanmakta ve bu iki kavramı mesajın öğeleri ile birbirine gönderimsel olarak bağlamaktadır (Bradford, 1994, s. 56).

Jakobson (1971, s. 703), iletişim modelinde sıraladığı temel işlevlerin çeşitli mesaj türlerindeki farklı hiyerarşilerde ana hatlarıyla belirtildiğini ve tekrar tekrar tartışıldığını ifade etmektedir. Jakobson'un (1978) açıklamaları adım adım keşif sırasını takip etmektedir. Böylece anlatımı ile izleyicisini merakta tutan dramatik bir güç türetmektedir.

Çalışmada hem yazılı ve görsel metinlerin bir bütün olarak çözümlenmesini sağladığı hem de posterlerin anlamsal boyutunu yansıttığı için Jakobson'un iletişim işlevleri posterlerin analizinde tercih edilmiştir. Jakobson'un göstergebilim modelinin göstergeler üzerinden meydana getirilen çağrı boyutu üzerinde durması da bu modelin çalışmada tercih edilmesinin diğer bir nedenini oluşturmaktadır. Bu şekilde göstergeler üzerinden kitleler üzerinde ne gibi bir değişimin amaçlandığı açıklanabilmektedir. Çalışmada Roman Jakobson'un iletişim modelinde yer alan altı temel işlevin üçü olan "duygusal işlev, gönderimsel işlev ve çağrışımsal işlevi" boyutunda posterler incelenerek verilmek istenen açık ve gizli mesajlar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Analiz ve Bulgular

Çalışmanın bu bölümde örneklem olarak belirlenen 9 poster, ÇHC'de kitapların propaganda amaçlı kullanılması bağlamında göstergebilim yöntemi kullanılarak incelenmiştir.

Birinci Poster

Birinci poster, 1967 yılında hazırlanmış fakat kim tarafından hazırlandığına yönelik bilgiye yer verilmemiştir. Duygusal işlev boyutunda incelendiğinde posterde biri kadın dört kişiye yer verilmektedir. Posterde yer alan kadın ve bir erkeğin üzerinde ÇHC'nin silahlı kuvvetleri olan Çin Halk Kurtuluş Ordusu'na ait üniforma bulunmakta, diğer erkeklerden birinin üzerinde işçi tulumu diğerinin başında ise hasır şapkanın olduğu görülmektedir. Posterin solunda ise yıkık, küçük bir kale burcunun üstünden bir elin sarkmakta ve etrafa kâğıtlar dağılmaktadır. Posterdeki dört kişi, burçtaki kişiyi hedef almaktadır. Asker üniforması içerisindeki kişinin yanında kırmızı bir kitap, işçi tulumu içerisindeki kişinin de bir elinde kırmızı kitap, diğer elinde ise fırça bulunmaktadır. Asker üniforması içerisindeki kadın ise sağ elini yumruk yaparak havaya kaldırmaktadır. Posterde "Çinli, Kruşçev'i siyasi, ideolojik ve teorik açıdan tamamen eleştirir" yazısı bulunmaktadır.

Poster 1. Birinci Poster (IISH, 2021a)

Gönderimsel işlev açısından ele alındığında posterde Çin halkının, Kruşçev'in politikalarını destekleyenlere karşı olduğuna yönelik mesajın verilmeye çalışıldığı ortaya çıkmaktadır. Posterde asker üniformaları içerisindeki kişiler, Çin Halk Kurtuluş Ordusunun (ÇHKO), işçi tulumu içerisindeki kişi, ÇHC'deki işçilerin, hasır şapkalı kişi ise ÇHC'deki köylülerin metonimi olarak kullanılmaktadır. Posterde bu kişilerin devasa boyutta gösterilmesi, ordu, işçi ve köylülerin bir araya geldiklerinde büyük bir güç olabilecekleri mesajını

vermektedir. Çin'in Kruşçev'i olarak tanımlanan kişi ise Mao'nun 1966'ya kadar halefi olarak kabul edilen Liu Şaoçi'dir. Posterde yer alan kırmızı kitaplar ise *Başkan Mao'dan Seçme Sözler* adlı kitaptır. Fırça, Sovyet Revizyonizmi'ne karşı gerçekleştirilen propaganda faaliyetlerinin sinekdoşu olarak kullanılmaktadır. Çağrışımsal işlevi boyutunda incelendiğinde posterde ÇHC'de Kruşçev'in politikalarına karşı ÇHC halkının harekete geçmesi gerektiğine yönelik mesaj verilmektedir. Bu aşamada ÇHC'de ordu, işçi ve köylüleri temsil eden kişiler üzerinden ÇHC'deki üç büyük grubun Sovyet Revizyonizmi'ne karşı harekete geçtiğine yönelik algı oluşturulmaktadır.

Tablo 1

Birinci Poster

Duygusal Boyut	Kitap taşıyan ÇHC halkı
Gönderimsel Boyut	Çin halkının, Kruşçev'in politikalarını destekleyenlere karşı olduğu
Çağrışımsal Boyut	ÇHC'de Kruşçev'in politikalarına karşı ÇHC halkının harekete geçmesi gerektiği

İkinci Poster

İkinci poster, 1975 yılında Zhu Yeqing tarafından hazırlanmıştır. Duygusal işlev açısından ele alındığında posterde işçi tulumları içerisinde üç kadın ve üç erkeğin üstünde kitapların bulunduğu bir masanın etrafında olduğu görülmektedir. Posterde yer alan kişilerin ya ellerinde ya da önlerinde kitap bulunmaktadır. Kadınların biri elinde kitapla ayakta durmakta ve gülümsemektedir. Posterin arka planında ise işçi tulumu içerisindeki kişilerin bir fabrikada ya da bir atölyede olduğu algısı oluşmaktadır. Posterde "Mücadelede Marksizm'in teorik ekibini geliştirin ve genişletin" yazısı bulunmaktadır.

Poster 2. İkinci Poster (IISH, 2021b)

Gönderimsel işlev boyutunda incelendiğinde posterde ÇHC'deki fabrikalarda işçilerin boş zamanlarında Marksizm hakkında bilgi veren kitapları okuduklarına yönelik algı oluşturulduğu ortaya çıkmaktadır. Posterdeki işçi tulumu içerisindeki kişiler ÇHC'deki işçi sınıfının metonimi, posterin arka planında yer alan iş makinesi ise ÇHC'deki ağır sanayinin sinekdoşu olarak kullanılmaktadır. Çağrışımsal işlevi açısından ele alındığında posterde ÇHC'deki fabrikalarda işçilerin boş zamanlarında Marksizm teorilerini içeren kitapları okumasının teşvik edildiği ortaya çıkmaktadır. Bu şekilde insanların Sovyet Revizyonizmi

çerçevesinde ortaya çıkan fikir ve düşüncelerden uzak durmaları ve doğrudan Marksist teoriyi benimsemeleri amaçlanmaktadır.

Tablo 2

İkinci Poster

Duygusal Boyut	İşçi tulumları içerisinde üç kadın ve üç erkeğin üstünde kitapların bulunduğu bir masanın etrafında olması
Gönderimsel Boyut	ÇHC'deki fabrikalarda işçilerin boş zamanlarında Marksizm hakkında bilgi veren kitapları okudukları
Çağrışımsal Boyut	ÇHC'deki fabrikalarda işçilerin boş zamanlarında Marksizm teorilerini içeren kitapları okumasının teşvik edildiği

Üçüncü Poster

Üçüncü poster, 1975 yılında Lu Juding tarafından hazırlanmıştır. Duygusal işlev boyutunda incelendiğinde posterde işçi tulumları içerisinde bir grup insanın bir odada ya da bir salonda olduğu yansıtılmaktadır. Posterde yer alan kişilerin etrafında kitaplar bulunmakta, bazıları da ellerinde kitaplar tutmaktadır. Posterdeki kişilerin çoğu benzer yöne bakmakta ve bir şeyi izlediklerine yönelik algı oluşturulmaktadır. Posterde “Proletarya diktatörlüğü teorisine hâkim olmayı öğrenin” yazısına yer verilmektedir.

Poster 3. Üçüncü Poster (IISH, 2021c)

Gönderimsel işlev açısından ele alındığında posterde ÇHC'deki işçilerin boş zamanlarında proletarya diktatörlüğü teorisini benimseten kitapları okuduklarına yönelik mesajın verildiği ortaya çıkmaktadır. Posterdeki işçi tulumu içerisindeki kişiler ise ÇHC'deki işçi sınıfının metonimi olarak kullanılmaktadır. Mavi tulum giyen kadın, Marx, Engels ve Lenin'in 'proletarya diktatörlüğü' üzerine yazdıkları metinlerin yer aldığı bir yayını tutmaktadır. Çağrışımsal işlevi boyutunda incelendiğinde posterde görsel ve yazılı kodlar üzerinden Sovyet Revizyonizmi'ne karşı ÇHC'deki işçilerin Marx, Engels ve Lenin'in düşüncelerini yansıtan kitapları okunmasının teşvik edildiği ortaya çıkmaktadır.

Tablo 3*Üçüncü Poster*

Duygusal Boyut	İşçi tulumları içerisinde bir grup insanın bir odada ya da bir salonda olması
Gönderimsel Boyut	ÇHC'deki işçilerin boş zamanlarında proletarya diktatörlüğü teorisini benimseten kitapları okudukları
Çağrışımsal Boyut	Sovyet Revizyonizmi'ne karşı ÇHC'deki işçilerin Marx, Engels ve Lenin'in düşüncelerini yansıtan kitapları okunmasının teşvik edilmesi

Dördüncü Poster

Dördüncü poster, 1975 yılında Qin Mingliang tarafından hazırlanmıştır. Duygusal işlev açısından ele alındığında posterde biri kadın üç kişinin yer aldığı görülmektedir. Posterdeki kişilerin önlerinde kitaplar bulunmakta ve erkeklerden biri kitabı işaret etmektedir. Posterin arka planında yer alan eşyalardan üç kişinin bulunduğu yerin kütüphane olduğuna yönelik algı oluşmaktadır. Posterde “Proletarya diktatörlüğü teorisini iyice inceleyin” yazısına yer verilmektedir.

Poster 4. Dördüncü Poster (IISH, 2021d)

Gönderimsel işlev boyutunda incelendiğinde posterde ÇHC halkının kütüphanelere giderek, Markist-Leninist yayınları okuduklarına yönelik mesajın verildiği ortaya çıkmaktadır. Bu aşamada posterlerin arka planında yer alan eşyalar, bu yerin kütüphane olduğunu ifade eden metonimler olarak kullanılmaktadır. Posterdeki kişiler ise ÇHC halkını temsil etmektedir. Çağrışımsal işlevi açısından ele alındığında posterde ÇHC halkının kütüphanelere gidip, Markist-Leninist yayınları okuyarak Sovyet Revizyonizmi'ne karşı bilinçlenmesinin amaçlandığı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 4*Dördüncü Poster*

Duygusal Boyut	Kitaplarla biri kadın üç kişinin sunumu
Gönderimsel Boyut	ÇHC halkının kütüphanelere giderek, Markist-Leninist yayınları okudukları
Çağrışımsal Boyut	ÇHC halkının kütüphanelere gidip, Markist-Leninist yayınları okuyarak Sovyet Revizyonizmi'ne karşı bilinçlenmesinin amaçlanması

Beşinci Poster

Beşinci poster, 1975 yılında Qiu Ruimin tarafından hazırlanmıştır. Duygusal işlev boyutunda incelendiğinde posterde işçi tulumları içerisinde iki kişinin bir masanın önünde bir kitaba baktığı yansıtılmaktadır. Masanın üzerinde başka kitaplar da yer almaktadır. Posterin arka planında ise bayraklar etrafında silahlı insanların bir yöne doğru ilerledikleri algısı oluşturulmaktadır. Posterde “Proletarya diktatörlüğü teorisini iyi inceleyin” yazısı bulunmaktadır.

Poster 5. Beşinci Poster (IISH, 2021e)

Gönderimsel işlev açısından ele alındığında posterde kitaba bakan kişilerin giydiği kıyafetler üzerinden işçi oldukları ve bu kişilerin Çin'deki işçilerin metonimi olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Posterde bulunan yazılardan da Çin'deki işçi sınıfının proletarya diktatörlüğü teorisini okumasının teşvik edildiği ortaya çıkmaktadır. Posterin arka planında bayraklı ve silahlı kişiler üzerinden Çin İç Savaşı sürecinde ÇKP'nin Kuomintang'a karşı mücadelesinin yansıtıldığına yönelik algı oluşmaktadır. Bu şekilde ÇKP'nin Kuomintang'a yönelik mücadelesinin proletarya diktatörlüğü teorisinin bir uzantısı olduğuna yönelik algı meydana gelebilmektedir. Çağrışımsal işlevi boyutunda incelendiğinde poster üzerinden Sovyet Revizyonizmi'ne karşı düşüncelerin Çin'de yayılmasını engellemek için doğrudan kitaplardan yararlanıldığı ortaya çıkmaktadır. Bu aşamada özellikle sosyalist devrimin temelini oluşturduğu düşünülen işçi sınıfının Sovyet Revizyonizmi'nden etkilenmemesi için kitaplar üzerinden mücadele edildiği anlaşılmaktadır. Tehdit olarak nitelendirilen düşüncelere sahip yayınların işçi sınıfı tarafından okunmasını engellemek için Marksist-Leninist kitapların işçi sınıfı tarafından okunması teşvik edilmektedir.

Tablo 5

Beşinci Poster

Duygusal Boyut	İşçi tulumları içerisinde iki kişinin bir masanın önünde bir kitaba bakması
Gönderimsel Boyut	Çin'deki işçi sınıfının proletarya diktatörlüğü teorisini okumasının teşvik edilmesi
Çağrışımsal Boyut	Sovyet Revizyonizmi'ne karşı düşüncelerin Çin'de yayılmasını engellemek için doğrudan kitaplardan yararlanıldığı

Altıncı Poster

Altıncı poster, Li Naizhou tarafından 1976 yılında hazırlanmıştır. Duygusal işlev açısından ele alındığında posterde iki erkeğin bir masanın önünde olduğu yansıtılmaktadır. Masanın etrafındaki her iki erkeğin de elinde kitap bulunmakta, erkeklerden biri elindeki kitapta bir yeri işaret etmektedir. Masanın üstünde de başka bir kitap bulunmaktadır. Posterin arka planında da tebessüm eden ve iki erkeğin elindeki kitaba bakan başka insanlara yer verilmektedir. Posterde “Proletarya diktatörlüğü teorisini ciddiyetle inceleyin” yazısı bulunmaktadır.

Poster 6. Altıncı Poster (IISH, 2021f)

Gönderimsel işlev boyutunda incelendiğinde posterdeki kıyafetler üzerinden posterde yer alan kişilerin bir önceki posterde olduğu gibi Çin'deki işçilerin metonimi olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Posterde ön planda olan iki kişinin ve çevrelerindeki diğer insanların kitaba bakarak gülümsediği yansıtılarak, Çin halkının Marksist-Leninist söylemleri okumaktan mutlu olduğuna yönelik algı oluşturulmaktadır. Çağrışımsal işlevi açısından ele alındığında posterde “ciddiyetle inceleyin” söylemi üzerinden Marksist-Leninist yayınların Sovyet Revizyonizmi'nin düşüncelerine karşı koymak için bir araç olarak kullanılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Poster üzerinden Çin halkının Sovyet Revizyonizmi'ne ait fikirleri benimsemediğine ve Marksist-Leninist söylemlere bağlı kaldığına yönelik mesaj verilmekte ve Çin halkının Marksist-Leninist yayınları okuması teşvik edilmektedir. Diğer yandan poster üzerinden Sovyet Revizyonizmi'nin Marksist-Leninist söylemlerin dışına çıktığına yönelik algı da meydana gelebilmektedir.

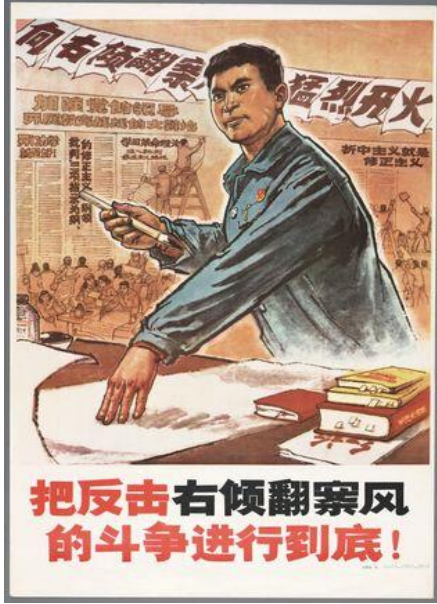
Tablo 6

Altıncı Poster

Duygusal Boyut	Elinde kitap olan iki erkeğin bir masanın önünde olması
Gönderimsel Boyut	Çin halkının Marksist-Leninist söylemleri okumaktan mutlu olması
Çağrışımsal Boyut	Marksist-Leninist yayınların Sovyet Revizyonizmi'nin düşüncelerine karşı koymak için bir araç olarak kullanılmaya çalışılması

Yedinci Poster

Yedinci poster, 1976 yılında Du Xianqing tarafından hazırlanmıştır. Duygusal işlev boyutunda incelendiğinde posterde bir masanın önünde bir erkeğin bulunduğu aktarılmaktadır. Erkeğin önündeki masanın üstünde birtakım kitaplar ve büyük bir kâğıt bulunmaktadır. Erkeğin elinde bir fırça tuttuğu, diğer eliyle de kâğıda dokunduğu yansıtılmaktadır. Posterin arka planında ise insanların duvarlara çeşitli yazılar yazdığı aktarılmaktadır. Posterde “Kararları tersine çeviren sağ sapma rüzgârına karşı mücadeleyi sonuna kadar verin!” yazısı bulunmaktadır.

Poster 7. Yedinci Poster (IISH, 2021g)

Gönderimsel işlev açısından ele alındığında posterde ön plandaki kişinin görsel kodlarda çalışma kapsamında incelenen diğer posterlerde olduğu gibi Çinli işçilerin metonimi olarak kullanıldığı ortaya çıkmaktadır. Posterdeki görsel ve yazılı kodlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde ön plandaki kişinin kâğıda yazı yazması ve arka plandaki kişilerin çeşitli yazıları duvarlara asmasıyla, Çin halkının Komünizm ideolojisi için tehdit olarak değerlendirilen düşüncelere karşı mücadele ettiği mesajı verilmektedir. Bu aşamada posterin ön planında yer alan kişinin yanındaki kitaplar üzerinden Çin halkının hangi yayınları okuması gerektiğine yönelik de algı meydana getirilmektedir. Çağrışımsal işlevi boyutunda incelendiğinde posterde Çin halkının, “sağ sapma” olarak değerlendirilen ve Komünizm ideolojisi için tehdit olarak ön plana çıkarılan düşüncelerden uzak durmalarının ve onlara karşı genel bir propagandaya girişilmesinin amaçlandığı ortaya çıkmaktadır. Tüm bu süreçte posterde tehdit olarak değerlendirilen düşüncelerden Çin halkının korunabilmesi için de Çin halkının Marksist-Leninist kitapları okumalarının teşvik edildiği algısı meydana gelmektedir.

Tablo 7*Yedinci Poster*

Duygusal Boyut	Üstünde kitaplar olan bir masanın önünde bir erkeğin bulunması
Gönderimsel Boyut	Çin halkının Komünizm ideolojisi için tehdit olarak değerlendirilen düşüncelere karşı mücadele etmesi
Çağrışımsal Boyut	Çin halkının, “sağ sapma” olarak değerlendirilen ve Komünizm ideolojisi için tehdit olarak ön plana çıkarılan düşüncelerden uzak durması ve onlara karşı genel bir propagandaya girişmesi

Sekizinci Poster

Sekizinci Poster, 1976 yılında Wu Qizhong tarafından hazırlanmıştır. Duygusal işlev açısından ele alındığında posterde işçi tulumu içerisinde bir kadının bir masanın önünde olduğu aktarılmaktadır. Posterdeki kadının bir elinde bir kitap diğer elinde de bir kalem bulunmaktadır. Kadının önündeki masanın üstünde beyaz bir kâğıt yer almakta ve kadının kâğıda bir şeyler yazacağına yönelik algı oluşmaktadır. Posterin arka planında ise insanların duvarlara yazılar astıkları aktarılmaktadır. Posterde “Deng Xiaoping'e yönelik eleştiriyi derinleştirin, kararları tersine çeviren sağa sapma rüzgârına karşı saldırın” yazısı bulunmaktadır.

Poster 8. Sekizinci Poster (IISH, 2021h)

Gönderimsel işlev boyutunda incelendiğinde posterde ön planda olan kadının görsel kodlar üzerinden Çin'deki işçi sınıfının metonimi olarak kullanıldığı ortaya çıkmaktadır. Kadının sol elinde yer alan kitap üzerinden Marksist-Leninist söylemleri benimsediği mesajı verilmektedir. Kadının sağ elinde yer alan kalemle de posterdeki yazıya istinaden Komünizm ideolojisine tehdit olduğu ileri sürülen fikirlere karşı propaganda yaptığı düşüncesi oluşmaktadır. Posterin arka planında yazıların asılmasıyla, Çin'de Komünizm ideolojisine tehdit olan fikirlere karşı genel bir propaganda seferberliğine girişildiği algısı meydana gelmektedir. Çağrışımsal işlevi açısından ele alındığında posterde Çin halkının Komünizm ideolojisine karşı tehdit oluşturduğu ileri sürülen kişi ve düşüncelere karşı Çin halkının Marksist-Leninist kitapları okumalarının teşvik edildiği ortaya çıkmaktadır.

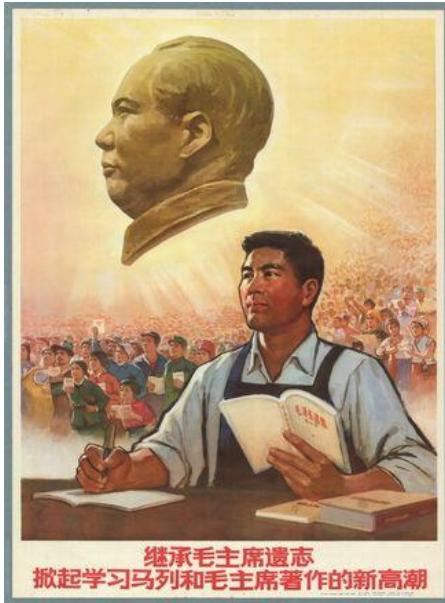
Tablo 8

Sekizinci Poster

Duygusal Boyut	İşçi tulumu içerisinde elinde kitap bulunan bir kadının bir masanın önünde olması
Gönderimsel Boyut	Marksist-Leninist söylemlerin benimsendiği
Çağrışımsal Boyut	Çin halkının Komünizm ideolojisine karşı tehdit oluşturduğu ileri sürülen kişi ve düşüncelere karşı Çin halkının Marksist-Leninist kitapları okumalarının teşvik edilmesi

Dokuzuncu Poster

Dokuzuncu poster, 1976 yılında Wang Yaozhang tarafından hazırlanmıştır. Duygusal işlev boyutunda incelendiğinde posterde işçi tulumu içerisinde bir erkeğin bir masanın önünde olduğu aktarılmaktadır. Posterdeki erkeğin bir elinde bir kitap diğer elinde de bir kalem bulunmaktadır. Masanın üzerinde başka kitaplar da bulunmakta ve erkeğin elindeki kalemlerle önündeki deftere (veya kitaba) yazı yazdığına yönelik algı oluşturulmaktadır. Posterin üstünde de Mao'nun büstü bulunmaktadır. Posterdeki erkeğin bir yöne baktığı görülmekte, bu şekilde Mao'yu düşündüğüne yönelik bir algı meydana gelmektedir. Posterin arka planında da ellerinde kitaplar bulunan büyük bir insan gurubunun bir yöne doğru ilerledikleri aktarılmaktadır. Posterde "Başkan Mao'nun mirasını almak ve Marksist-Leninist ve Başkan Mao'nun eserlerini incelemede yeni bir yükseliş başlatmak" yazısı bulunmaktadır.

Poster 9. Dokuzuncu Poster (IISH, 2021i)

Gönderimsel işlev açısından ele alındığında posterin ön planında yer alan kişinin Çin halkının metonimi olarak kullanıldığı ortaya çıkmaktadır. Posterdeki yazıyla birlikte değerlendirildiğinde posterdeki kişinin elinde bulunan kitap üzerinden Çin halkının Marksist-Leninist söylemlere bağlı kaldığı mesajı verilmektedir. Bu aşamada posterde Mao'nun kültü ön plana çıkarılarak, Marksist-Leninist söylemlerle Mao'nun söylemleri arasında bir paralellik kurulmaya çalışılmaktadır. Bu paralellik üzerinden de Çin halkının Mao'nun düşüncelerini benimsemesinin, Marksist-Leninist fikirleri benimsemesi anlamına geleceğine yönelik bir algı

meydana gelmektedir. Posterin arka planındaki insanlar üzerinden Çin halkının Marksist-Leninist ve Mao'nun yayınlarını okumaktan memnun olduğuna yönelik düşünce oluşturulmaktadır. Çağrışımsal işlevi boyutunda incelendiğinde posterde Çin halkının Sovyet Revizyonizmi'ne karşı Marksist-Leninist ve Mao'nun yayınlarını okumalarının teşvik edildiği ortaya çıkmaktadır.

Tablo 9

Dokuzuncu Poster

Duygusal Boyut	İşçi tulumu içerisinde elinde kitap bulunan bir erkeğin bir masanın önünde olması
Gönderimsel Boyut	Çin halkının Marksist-Leninist söylemlere bağlı kalması
Çağrışımsal Boyut	Çin halkının Sovyet Revizyonizmi'ne karşı Marksist-Leninist ve Mao'nun yayınlarını okumalarının teşvik edilmesi

Sonuç

ÇHC ile Sovyetler Birliği arasında 1950'li yıllarda başlayan ideolojik ayrışmalarda, Sovyetler Birliği'nin Kruşçev'le birlikte benimsediği savaş olmadan da sosyalizmin olabileceği, ABD'yle dostane ilişkileri ve Stalin dönemi uygulamaların artık benimsenmediği destalinizasyon süreci etkili olmuştur. Sovyetler Birliği'nin Stalin sonrasındaki destalinizasyon sürecine, ÇHC tarafından şiddetle karşı çıkılmış ve iki önemli komünist yapılanma arasındaki dostane ilişkiler artık çatışmaya dönüşmüştür. Bu çatışmalar 1960'lı yıllarda daha da artmış, ÇKP ve SBKP Merkez Komitesi'nin yayınladığı karşılıklı bildirimlerle uluslararası komünist monolitik düzen sona ermiştir. Bu süreç içerisinde Mao Zedong liderliğindeki ÇHC, Sovyetler Birliği'ni revizyonist bir çizgi içerisinde kapitalizme kapı açmakla suçlamış ve kendi halkının da bu durumdan etkilenmemesi için çeşitli faaliyetler yürütmüştür.

Çalışmada incelenen posterler üzerinden Sovyet Revizyonizmi'nin ÇHC'yi etkisi altına almasını önlemede Marksist-Leninist kitapların ön plana çıkarıldığı ortaya çıkmaktadır. Posterlerde Çin halkının Marksist-Leninist yayınları okumaları teşvik edilmektedir. Posterler yoluyla kitaplar üzerinden gerçekleştirilen propagandada Çin halkının Marksist-Leninist fikirleri ön plana çıkaran kitapları okumalarıyla Çin halkının Marksist-Leninist fikirlere bağlı kaldığı mesajı verilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca Çin halkının bu yayınları okumalarının teşvik edilmesi üzerinden Sovyet Revizyonizmi'nin Marksist-Leninist fikirlerin dışına çıktığına yönelik algının oluşmasına da zemin hazırlanmaktadır. Propaganda posterlerinde Çin yönetiminin Marksist-Leninist fikirleri sürdürdüğü buna karşılık Sovyet Revizyonizmi'yle birlikte Sovyetler Birliği'nin Marksizm'in temelinden uzaklaştığı mesajı verilmektedir. Diğer yandan posterlerde Çin halkının Marksist-Leninist yayınları okuma konusunda istekli olduklarına yönelik algı oluşturulduğu ortaya çıkmaktadır. Bu şekilde posterler üzerinden insanların zorunlu tutulmadan, gönül rızasıyla bu yayınları okumasının teşvik edilmeye çalışıldığı ileri sürülebilmektedir.

Posterler üzerinden gerçekleştirilen propagandada Çin halkının Marksist-Leninist söylemleri içeren kitaplarla Mao'nun düşüncelerini yansıtan kitapların okunmasını teşvik ettiği ortaya çıkmaktadır. Hatta bu aşamada doğrudan proletarya diktatörlüğü teorisi ve Başkan Mao'dan Seçme Sözler kitabının okunması teşvik edilmektedir. Buna karşılık posterlerde Çin

halkının Sovyet Revizyonizmi'yle ilişkili hangi kitapları okumamaları gerektiğine yönelik doğrudan bir söyleme yer verilmemiştir. Bu aşamada “Çinli, Kruşçev'i siyasi, ideolojik ve teorik açıdan tamamen eleştir” ve “sağa sapma rüzgârına karşı saldırın” gibi ifadeler üzerinden Çin halkının hangi ideolojik söylemlerden uzak durmaları gerektiği aktarılmıştır.

Çalışma kapsamında incelenen posterlerin genelinde Sovyet Revizyonizmi'ne karşı Çin halkı bilinçlendirilirken aynı zamanda Sovyet Revizyonizmi'ne karşı propaganda da Çin halkının seferber edilmesine çalışılmıştır. Bu aşamada hazırlanan propaganda posterlerinde Çin halkının Sovyet Revizyonizmi'ne karşı genel bir propaganda seferberliği başlattığına yönelik algı oluşturulmuştur. Böylece Sovyet Revizyonizmi'ne karşı gerçekleştirilen propagandanın ÇHC'de güçlü bir desteğe sahip olduğuna yönelik mesaj verilmeye çalışılmıştır. Çalışmada genel olarak Çinli işçilerin posterlerde ön plana çıkarıldığı ve fabrikalarda boş zamanlarında kitap okudukları mesajı verilmiştir. Bu şekilde posterlerde Marksizm'de devrim süreciyle ön plana çıkan işçi sınıfına önem verildiği ortaya çıkmıştır. Posterler üzerinden Çinli işçilerin Marksizm'e bağlı kaldığına yönelik algının oluşturulmaya çalışıldığı ileri sürülebilmektedir.

Çalışmada incelenen posterler genel olarak değerlendirildiğinde Sovyet Revizyonizmi'yle birlikte Çin-Sovyetler Birliği arasındaki ayrılığın ideolojik boyutta ÇHC'nin bir iç meselesi haline geldiği belirtilebilmektedir. Propaganda posterleri özelinde değerlendirildiğinde ÇHC'nin, Çin halkını Sovyet Revizyonizmi'nin etkisinden koruyabilmek için kitaplardan yararlandığı ve Çin halkının ÇHC'nin ideolojisini sürdürebilecek yayınları okumasının teşvik edildiği ortaya çıkmaktadır. Bu aşamada posterler üzerinden Marksist-Leninist yayınlara Mao'nun düşüncelerini yansıtan yayınların okunmasına yönelik Çin halkı motive edilmeye çalışılmıştır. Tüm bu süreçte çalışmada elde edilen bulgular üzerinden ÇHC'nin Sovyetler Birliği'yle ideolojik açıdan mücadelesinde kitapların ne kadar önemli bir rol üstlendiği sonucuna ulaşılabilmektedir. Çalışmada elde edilen bulgular, ÇHC'de Sovyet Revizyonizmi'ne karşı kitaplar üzerinden gerçekleştirilen propagandaya ışık tutmaktadır. Buna karşılık Sovyetler Birliği'nin ÇHC'de Sovyet Revizyonizmi'ne karşı gerçekleştirilen propagandaya karşı tepkisi ortaya konulmaktadır.

Bu açıdan gelecek çalışmaların, ÇHC'de Sovyet Revizyonizmi olarak adlandırılan Kruşçev Çözülmesi olarak bilinen dönemde Sovyetler Birliği'nde ideolojik boyutta kitapların propaganda amaçlı kullanımlarının, mevcut çalışmada elde edilen bulgularla karşılaştırmalı olarak incelenmesinin alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Diğer yandan gelecek çalışmalarda ÇHC'de kitapların propaganda amaçlı kullanımının Mao'nun kült liderliği boyutunda ele alınması da önerilmektedir. Bu şekilde ÇHC'de kitapların propaganda amaçlı kullanımıyla ilgili literatüre katkı sağlanması söz konusu olabilir. Son olarak iki önemli blok arasındaki ideolojik ayrışmalar hakkında kitaplar özelinde konuya yaklaşıldığı için konunun farklı siyasi, sosyo-kültürel ve ekonomik açılardan da bir bütün olarak incelenmesi iki sosyalist ülke arasındaki düşünce farklılıklarının anlaşılması için daha faydalı olacaktır.

Kaynakça

- Ahmad, S. H. (1965). The Sino-Soviet conflict. *International Studies*, 7(4), 595-606. Doi: 10.1177/002088176500700405
- An, J. (2013). Mao Zedong's "Three Worlds" theory: Political considerations and value for the times. *Social Sciences in China*, 34(1), 35-57. Doi: 10.1080/02529203.2013.760715
- Arıca, F. A. (2019). Çin Halk Cumhuriyeti'nde Mao Zedong döneminde spor yayıncılığı üzerine inceleme. *TRT Akademi*, 4(8), 392-408.
- Athwal, A. (2004). The United States and the Sino-Soviet split: The key role of nuclear superiority. *Journal of Slavic Military Studies*, 17(2), 271-297. Doi: 10.1080/13518040490450547
- Bekcan, U. (2018). Sovyet-Çin uyumsuzluğunu anlamak: 20. Kongre'den 1963 parti mektuplarına. *The Turkish Yearbook of International Relations*, 49, 89-115. Doi: 10.1501/Intrel_0000000318
- Bradford, R. (1994). *Roman Jakobson: life, language, art*. Taylor & Francis US.
- Brovkin, V. (1988). Stalinism, revisionism and the problem of conceptualisation: A review article. *Soviet Studies*, 40(3), 501-505. Doi: 10.1080/09668138808411771
- Burr, W. (2001). Sino-American relations, 1969: The Sino-Soviet border war and steps towards rapprochement. *Cold War History*, 1(3), 73-112. Doi: 10.1080/713999930
- Canfield, J. (1980). Marxist revisionism in East Germany: The case of Rudolf Bahro. *Fletcher Forum*, 4(1), 23-48.
- Caşu, I. (2018). 'Down with revisionism and irredentism': Soviet Moldavia and the Prague Spring, 1968-72. K. McDermott ve M. Stibbe (Yay. Hazl.). *Eastern Europe in 1968* (ss. 279-298) içinde. Palgrave Macmillan.
- Chaplin, D. (1974). The Sino-Soviet conflict: How soon?. *The RUSI Journal*, 119(3), 55-57. Doi: 10.1080/03071847409430986
- Chase, W. (1987). Social history and revisionism of the Stalinist era. *The Russian Review*, 46(4), 382-385. Doi: 10.2307/130290
- Chen, K. (1964). North Vietnam in the Sino-Soviet dispute, 1962-64. *Asian Survey*, 4(9), 1023-1036. Doi: 10.2307/2642395
- Choi, C. Y. (1982). The Sino-Soviet conflict and its impact on the Korean Peninsula. *Global Economic Review*, 11(2), 1-20. Doi: 10.1080/12265088208422690
- Croitor, M. (2007). Between Marxism and revisionism. The Sino-Soviet relations: 1956-1959. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai-Historia*, 52(1-2), 123-147.
- Çakı, C., Gazi, M. A., Çakı, G. ve Gülada, M. O. (2020). Likbez kampanyası dönemindeki propaganda posterleri üzerine göstergebilimsel bir inceleme. *Türk Kütüphaneciliği*, 34(4), 663-692. Doi: 10.24146/tk.806892
- Çin Komünist Partisi. (1964). *Die proletarische revolution und der revisionismus chruschtschows*. Verlag für Fremdsprachige Literatur.
- Çin Komünist Partisi. (1965). *Carry the struggle against Khrushchov Revisionism through to the end - On the occasion of the second anniversary of the publication of "A proposal concerning the general line of the International Communist Movement"*. Foreign Languages Press.
- Darling, F. C. (1969). Mao Tse-Tung and Marxist-Leninist revisionism. *Philippine Studies*, 17(3), 412-435.
- David-Fox, M. (2004). On the primacy of ideology: Soviet revisionists and Holocaust deniers (in response to Martin Malia). *Kritika: Explorations in Russian and Eurasian History*, 5(1), 81-105.
- Doenecke, J. D. (1972). Iran's role in Cold War revisionism. *Iranian Studies*, 5(2-3), 96-111. Doi: 10.1080/00210867208701427

- Dündar, G. (2020). Emek sömürüsü bağlamında insan ticareti. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 326-349.
- Elliott, C. F. (1967). Quis custodiet sacra? Problems of Marxist revisionism. *Journal of the History of Ideas*, 28(1), 71-86. Doi: 10.2307/2708481
- Fajardo, J. (2010). The letter of the Central Committee of the Communist Party of the Soviet Union to the Central Committee of the Communist Party of China dated March 30, 1963, <https://www.marxists.org/history/international/comintern/sino-soviet-split/cpsu/30march1963.htm>
- Ferrell, R. H. (2006). *Harry S. Truman and the Cold War revisionists*. University of Missouri Press.
- Fitzpatrick, S. (2007). Revisionism in Soviet History. *History and Theory*, 46(4), 77-91. Doi: 10.1111/j.1468-2303.2007.00429.x
- Funnell, V. C. (1978). Vietnam and the Sino-Soviet Conflict, 1965–1976. *Studies in Comparative Communism*, 11(1-2), 142-169. Doi: 10.1016/0039-3592(78)90034-0
- Gaddis, J. L. (1983). The emerging post-revisionist synthesis on the origins of the Cold War. *Diplomatic History*, 7(3), 171-190. Doi: 10.1111/j.1467-7709.1983.tb00389.x
- Gaddis, J. L. (1994). The tragedy of Cold War history: reflections on revisionism. *Foreign Affairs*, 73(1), 142-154. Doi: 10.2307/20045897
- Gazi, M. A., Çakı, C., Gülada, M. O. ve Çakı, G. (2020). Çin Halk Cumhuriyeti kültür devrimi sürecinde okuma alışkanlığının propaganda posterlerinde sunumu. *Türk Kütüphaneciliği*, 34(3), 406-431. Doi: 10.24146/tk.778685
- Gazi, M. A., Çakı, C., Karaca, M. ve Çakı, G. (2021). 1980 Nikaragua okuryazarlık kampanyası'ndaki propaganda posterlerinin kitap okuma boyutunda incelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 35(1), 64-88. Doi: 10.24146/tk.873618
- Gittings, J. (1964). Co-operation and conflict in Sino-Soviet relations. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 40(1), 60-75. Doi: 10.2307/2609698
- Harriman, W. A. (1965). Sino-Soviet Conflict. *Proceedings of the Academy of Political Science*, 28(1), 101-111. Doi: 10.2307/1173719
- Howard, M. C., ve King, J. E. (1988). The revival of revisionism: The political economy of German Marxism 1914-29. *European History Quarterly*, 18(4), 409-426. Doi: 10.1177/026569148801800402
- IISH. (2021a). Sovyet revizyonizmi ve kitaplar konulu birinci poster. <https://iisg.amsterdam/en/detail?id=https%3A%2F%2Fiisg.amsterdam%2Fid%2Fitem%2F829987>
- IISH. (2021b). Sovyet revizyonizmi ve kitaplar konulu ikinci poster. <https://iisg.amsterdam/en/detail?id=https%3A%2F%2Fiisg.amsterdam%2Fid%2Fitem%2F998025>
- IISH. (2021c). Sovyet revizyonizmi ve kitaplar konulu üçüncü poster. <https://iisg.amsterdam/en/detail?id=https%3A%2F%2Fiisg.amsterdam%2Fid%2Fitem%2F994087>
- IISH. (2021d). Sovyet revizyonizmi ve kitaplar konulu dördüncü poster. <https://iisg.amsterdam/en/detail?id=https%3A%2F%2Fiisg.amsterdam%2Fid%2Fitem%2F1454253>
- IISH. (2021e). Sovyet revizyonizmi ve kitaplar konulu beşinci Poster. <https://iisg.amsterdam/en/detail?id=https%3A%2F%2Fiisg.amsterdam%2Fid%2Fitem%2F1285664>

- IISH (2021f). Sovyet revizyonizmi ve kitaplar konulu altıncı poster. <https://iisg.amsterdam/en/detail?id=https%3A%2F%2Fiisg.amsterdam%2Fid%2Fitem%2F1199709>
- IISH (2021g). Sovyet revizyonizmi ve kitaplar konulu yedinci poster. <https://iisg.amsterdam/en/detail?id=https%3A%2F%2Fiisg.amsterdam%2Fid%2Fitem%2F1075690>
- IISH (2021h). Sovyet revizyonizmi ve kitaplar konulu sekizinci poster. <https://iisg.amsterdam/en/detail?id=https%3A%2F%2Fiisg.amsterdam%2Fid%2Fitem%2F1057809>
- IISH (2021i). Sovyet revizyonizmi ve kitaplar konulu dokuzuncu poster. <https://iisg.amsterdam/en/detail?id=https%3A%2F%2Fiisg.amsterdam%2Fid%2Fitem%2F1065776>
- Işık, M. ve Karaca, M. (2019). Vichy Fransası'nda müttefik devletlerine karşı yürütülen propaganda faaliyeti. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(3), 43-62.
- Iwashita, A. (2008). Border dynamics in Eurasia: Sino-soviet border disputes and the aftermath. *Journal of Borderlands Studies*, 23(3), 69-81. Doi: 10.1080/08865655.2008.9695709
- Jakobson, R. (1962). *Selected writings I phonological studies*. Mouton & Co.
- Jakobson, R. (1971). *Selected writings II Word and language*. Mouton & Co.
- Jakobson, R. (1977). *Ensayos de poética*. Fondo de Cultura Economica.
- Jakobson, R. (1978). *Six lectures on sound and meaning*. The MIT Press.
- Jakobson, R. (1980). *The framework of language*. Michigan Slavic Publications.
- Joppke, C. (1994). Revisionism, dissidence, nationalism: opposition in Leninist regimes. *British Journal of Sociology*, 45(4), 543-561. Doi: 10.2307/591882
- Kaplan, L. S. (1987). The Cold War and European Revisionism. *Diplomatic History*, 11(2), 143-156. Doi: 10.1111/j.1467-7709.1987.tb00010.x
- Keskin Yılmaz, Y. K., Çakı, C. ve Kazaz, A. (2020). Nazi Almanya'sı döneminde Nazizm ideolojisindeki antisemitist propaganda mitlerinin eğitime yansımaları. *Selçuk İletişim*, 13(3), 1081-1113.
- King, R. R. (1972). Rumania and the Sino-Soviet Conflict. *Studies in Comparative Communism*, 5(4), 373-393. Doi: 10.1016/0039-3592(72)90019-1
- Kort, M. (2007). The historiography of Hiroshima: The rise and fall of revisionism. *The New England Journal of History*, 64(1), 31-48.
- Kuisong, Y. (2000). The Sino-Soviet border clash of 1969: From Zhenbao Island to Sino-American rapprochement. *Cold War History*, 1(1), 21-52. Doi: 10.1080/713999906
- Laibman, D. (2005). The soviet demise: Revisionist betrayal, structural defect, or authoritarian distortion?. *Science & Society*, 69(4), 594-606. Doi: 10.1521/isis.2005.69.4.594
- Lange, K. (1979). Albanian Marxism's notion of revisionism. *Studies in Soviet Thought*, 20(1), 61-66.
- Leach, E. R. (1983). "Roman Jakobson and Social Anthropology", M. Halle ve P. E. Gray (Yay. Hazl.), A Tribute to Roman Jakobson 1896-1982 (ss. 10-16) içinde. De Gruyter Mouton.
- Leigh, M. (1974). Is there a revisionist thesis on the origins of the Cold War?. *Political Science Quarterly*, 89(1), 101-116. Doi: 10.2307/2148117
- Li, M. (2011). Ideological dilemma: Mao's China and the Sino-Soviet Split, 1962-63. *Cold War History*, 11(3), 387-419. Doi: 10.1080/14682745.2010.498822

- Macdonald, D. J. (1995). Communist bloc expansion in the Early Cold War: Challenging realism, refuting revisionism. *International Security*, 20(3), 152-188.
- Maddox, R. J. (1984). The rise and fall of Cold War revisionism. *The Historian*, 46(3), 416-428. Doi: 10.1111/j.1540-6563.1984.tb01247.x
- Madra, Ö. (1971). Kruşçev'ten sonra Çin-Sovyet ilişkileri (1965-1970). *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 26(1), 273-321.
- Marku, Y. (2020). Communist relations in crisis: The end of Soviet-Albanian relations, and the Sino-Soviet Split, 1960 - 1961. *The International History Review*, 42(4), 813-832. Doi: 10.1080/07075332.2019.1620825
- McMahon, J. R. (2013). *Soğuk Savaş*. (S. Gül, Çev.). Ankara: Dost Kültür Yayınları.
- Mitchell, R. J. (1974). The Sino-Soviet conflict and the Marxist-Leninist theory of development. *Studies in Comparative Communism*, 7(1-2), 119-145. Doi: 10.1016/0039-3592(74)90030-1
- Munck, R. (1992). The new Marxist revisionism in Ireland. *Capital & Class*, 16(1), 95-110. Doi: 10.1177/030981689204600105
- Olczyk, A. (2017). Marxist trait of revisionism: Leszek Kołakowski's consistent transition to inconsistent philosophy. *Internetowy Magazyn Filozoficzny Hybris*, (37), 12-33.
- Paltemaa, L. (2007). The Democracy Wall movement, Marxist revisionism, and the variations on socialist democracy. *Journal of Contemporary China*, 16(53), 601-625. Doi: 10.1080/10670560701562325
- Patan, İ. (2020). "Saussure, Peirce ve Göstergebilim Araştırmaları". Ç. M. Hazar ve Ö. Avcı (Yay. Hazl.), İletişim Kuramları (ss.745-777.) Gazi Kitabevi.
- Perry, R. (2008). Revisionist Marxist Theory in Ireland. *Critique*, 36(1), 121-139. Doi: 10.1080/03017600801892789
- Pipes, R. (1993). 1917 and the Revisionists. *The National Interest*, (31), 68-79.
- Rendle, M. (2010). Post-revisionism: The continuing debate on Stalinism. *Intelligence and National Security*, 25(3), 370-388. Doi: 10.1080/02684527.2010.490359
- Rifat, M. (2018). *Açıklamalı göstergebilim sözlüğü: Kavramlar, yöntemler, kuramcılar, okullar*. Alfa Yayınları.
- Robinson, T. W. (1972). The Sino-Soviet border dispute: Background, development, and the March 1969 clashes. *The American Political Science Review*, 66(4), 1175-1202. Doi: 10.2307/1957173
- Rupen, R. A. (1965). Sino-Soviet conflict: Report on Sino-Soviet conflict and its implications. *Naval War College Review*, 18(1), 63-72.
- Sawyer, S. (2015). Was Thorstein Veblen a revisionist Marxist?. *Journal of Economic Issues*, 49(2), 467-473. Doi: 10.1080/00213624.2015.1042780
- Scalapino, R. A. (1964). The Sino-Soviet conflict in perspective. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 351(1), 1-14. Doi: 10.1177/000271626435100102
- Shen, S. ve Li, C. K. (2015). The cultural side-effects of the Sino-Soviet split: The influence of Albanian movies in China in the 1960s. *Modern China Studies*, 22(1), 215-231.
- Skendi, S. (1962). Albania and the Sino-Soviet Conflict. *Foreign Affairs*, 40(3), 471-478. Doi: 10.2307/20029570
- Stueck, W. (1973). Cold war revisionism and the origins of the Korean conflict: the Kolko thesis. *Pacific Historical Review*, 42(4), 537-560. Doi: 10.2307/3638137
- Thornton, R. C. (1986). Strategic change and American foreign policy: Perceptions of the Sino-Soviet Conflict. *Journal of Northeast Asian Studies*, 5(1), 49-70. Doi: 10.1007/BF03026488

- Toma, P. A. (1968). Sociometric measurements of the Sino-Soviet Conflict: Peaceful and nonpeaceful revolutions. *The Journal of Politics*, 30(3), 732-748. Doi: 10.2307/2128803
- Zagoria, D. S. (1961). The 1957 Moscow Conference and the Sino-Soviet dispute. *The China Quarterly*, (7), 17-34.
- Zagoria, D. S. (1974). Mao's role in the Sino-Soviet Conflict. *Pacific Affairs*, 47(2), 139-153. Doi: 10.2307/2755604